

Suvremena hrvatska filozofija

Pregledni članak UDK 1 (497.13)
Primljeno 15. 08. 2008.

Mislav Kukoč

Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«, Centar Split, Poljana kraljice Jelene 1/1, HR–21000 Split
mislav.kukoc@pilar.hr

Suvremena hrvatska filozofija

Uz temu

Sažetak

Ovaj tematski blok sadrži izbor priloga sa simpozija Suvremena hrvatska filozofija, organiziranoga prigodom obilježavanja 50. obljetnice Hrvatskog filozofskog društva. Taj povod za predstavljanje i promišljanje teme simpozija nipošto nije formalne naravi, budući da je u okrilju bogatog i raznovrsnog polustoljetnog djelovanja ove stožerne filozofske ustanove u najvećoj mjeri nastalo ono što možemo nazvati reprezentativnim sadržajem i najvišim dometima suvremenog filozofskog mišljenja u Hrvatskoj.

Ključne riječi

Hrvatsko filozofsko društvo, neomarksizam, Praxis, pluralizam, bioetika

Ovaj tematski blok sadrži izbor priloga sa simpozija *Suvremena hrvatska filozofija*, organiziranoga prigodom obilježavanja 50. obljetnice Hrvatskog filozofskog društva. Taj povod za predstavljanje i promišljanje teme simpozija nipošto nije formalne naravi, budući da je u okrilju bogatog i raznovrsnog polustoljetnog djelovanja ove stožerne filozofske ustanove u najvećoj mjeri nastalo ono što možemo nazvati reprezentativnim sadržajem i najvišim dometima suvremenog filozofskog mišljenja u Hrvatskoj.

8. prosinca 1957. godine u Zagrebu, u prostoru Filozofskog seminara na Gornjem gradu, održana je osnivačka skupština Hrvatskog filozofskog društva, koju je u ime Inicijativnog odbora otvorio prof. dr. Vladimir Filipović. Uz njega, zapisnik bilježi kao članove Milana Kangrgu i Danila Pejovića. Filipović je potom izabran u Radno predsjedništvo, očito za predsjedavajućeg jer je vodio Skupštinu. U *Uvodnoj riječi* izložio je razloge osnivanja Društva: 1) produbljanje i širenje filozofske misli u Hrvatskoj; 2) pomoć nastavnicima filozofije na srednjim školama, suradnja s drugim filozofskim društvima u zemlji, te međunarodna suradnja s inozemnim društvima; 3) osnivanje filozofskog časopisa. Zatim je formulirao osnovne zadatke društva: organiziranje stručnih sastanaka i ljetnih seminara za srednjoškolske nastavnike filozofije, te izvještavanje članova van Zagreba o aktivnostima društva. Na kraju je izabran i za prvog predsjednika HFD-a, a jedini je koji će tu dužnost obavljati u

još dva mandata. Od osnivanja HFD-a začela se tradicija organiziranja simpozija uz godišnju skupštinu, koja se održava i danas.

Filipovićevev presudni utjecaj na usmjeravanje razvoja kako HFD-a, tako i suvremene hrvatske filozofije u cjelini, ne ogleda se isključivo u njegovoj tehničkoj ulozi i funkciji osnivača i višekratnog predsjednika Društva. Na određeni način on je, makar i posredno, utjecao i na radikalnu promjenu teorijske pozicije tada dominantne marksističke filozofije u Hrvatskoj, kojoj on, inače, ni na koji način nikada nije pripadao, na promjenu pozicije u pravcu napuštanja »staljinističkog marksizma« i prijelaza na »otvoreni, kritički, stvaralački neomarksizam, zapadne, humanističke provenijencije«, što je dovelo do oblikovanja hrvatske filozofije prakse.

Prema Vanji Sutliću, jednom od rodonačelnika hrvatske filozofije prakse, poslijeratna hrvatska filozofija se, zaslugom Vladimira Filipovića, od svojih prvih dana razvijala u antistaljinističkom ozračju. Dok se, »beogradska škola bavila egzegezama tekstova klasika marksizma, u prvom redu Staljina«, u zagrebačkoj školi

»... bez dogmatske orijentacije, pod tolerantnim vodstvom profesora Vladimira Filipovića (...) nije dominirala – ni kod nastavnika, ni kod studenata – ideologijska emfaza i svjetonazorni verbalizam, iako se tako nešto znalo probiti između inače preranih analiza same stvari filozofije.«

»Zagrebačka škola«, nastavlja dalje Sutlić,

»... nije nikada, kao cjelina, usvajala staljinističku ili kakvu drugu dogmatsku misao. U vrijeme kad su po uzoru na sovjetske filozofe iz različitih motiva pisani udžbenici, uvodi ili skripta tada prihvaćenih 'disciplina' marksističke filozofije, u Zagrebu se manje ili više svatko trudio da pruži originalno razumijevanje Marxove misli prihvaćene kao prešutni obzor filozofiranja. Bilo je, dakako, i u Zagrebu predstavnika – prije i poslije sukoba s Informbiroom – staljinističkih koncepcija ispod neophodnog tehničkog nivoa, ali je prevladavala problematika vezana uz tradicionalno školske discipline građanske misli: filozofijske antropologije, logike i spoznajne teorije, etike, estetike, kao i posebnostanstvena orijentacija u sociologiji, psihologiji, historiji, bioantropologiji itd. (...) Očigledno je raznovrsnost tema i aspekata pokazala veću plodnost slobodnog filozofiranja unutar marksizma nego je to bila u stanju siva uniformnost dogmatike.«¹

Navedenu Sutlićevevu ocjenu presudne uloge Vladimira Filipovića za usmjeravanje hrvatske filozofije u pravcu teorijskog pluralizma rječito potvrđuju teme redovnih predavanja HFD-a, što je bio prvi oblik aktivnosti novoosnovanog Društva, pod Filipovićevevim vodstvom. Uz nekoliko marksističkih tema, u predavanjima HFD-a 1958./1959. obrađivali su se sljedeći naslovi: *Filozofska terminologija*, *Suvremena francuska filozofija* (Vranicki), *Filozofski značaj teorije skupova* (Kurepa), *Mooreova kritika idealizma* (Kuvačić), *Bitak i biće* (Petrović), *Zbilja i stvarnost* (Krstić), *Postojanje i opstojanje* (Petrović), *Smisao Sokratove filozofije* (Brida).

Tomu valja dodati da su, kao gosti novoosnovanog HFD-a, jamačno inicijativom i zaslugom njegova osnivača i predsjednika Vladimira Filipovića, u Zagrebu tih godina svoja predavanja držali ugledni građanski filozofi sa Zapada: Alfred Ayer iz Londona, Kurt Schilling iz Münchena, Joachim Ritter iz Münstera, Eugen Fink iz Freiburga i dr., što nije moglo ostati bez utjecaja.

Premda su, dakle, početni ciljevi Društva bili veoma skromno i nezahtjevno zacrtani, može se kazati da osnivanje HFD-a koincidira sa skorom međunarodnom afirmacijom suvremene hrvatske filozofije koja je u idućem desetljeću doživjela zamjetnu svjetsku reputaciju.

U takvom okružju pluralističkih idejnih strujanja u HFD-u započeo je svoj misaoni razvoj mladi naraštaj filozofa okupljenih oko filozofske katedre Zagrebačkog sveučilišta, koji će sljedećih desetljeća oblikovati hrvatsku filozofiju prakse. Njemu su pripadali: Branko Bošnjak, Danko Grlić, Milan Kangr-

ga, Gajo Petrović, Predrag Vranicki, dijelom Danilo Pejović i Vanja Sutlić, te sociolozi Rudi Supek i Ivan Kuvačić.

Za oblikovanje i razvoj te generacije važna je činjenica da u svojoj užoj sredini nije imala ozbiljnijeg protivnika ili konkurenta, ni na političkom ni na teorijskom planu. U Zagrebu, za razliku od drugih filozofskih središta tadašnje Jugoslavije, poput Beograda i Ljubljane, nije bilo afirmiranih zastupnika ortodoksne dijalektikomaterijalističke filozofije koji bi snagom svojega političkog ili teorijskog autoriteta mogli nametnuti razvoj filozofije u tome pravcu. Tako su se pripadnici mladog naraštaja filozofa-marksista izborili za ekskluzivno pravo usmjeravanja razvoja čitave poslijeratne hrvatske filozofije.

Diferencirani razvoj hrvatske marksističke filozofije u smjeru tzv. otvorenog, kritičkog, humanističkog neomarksizma zapadno-europske provenijencije, kasnije oblikovanog kao autonomna orijentacija filozofije prakse, započeo je pedesetih godina dvadesetog stoljeća, ne samo distanciranjem, nego i oštrim suprotstavljanjem tada prevladavajućem ortodoksnom i doktrinarnom staljinističkom dijalektičkom i historijskom materijalizmu. Pretpostavke, uzroci i razlozi zbog kojih je došlo do toga obrata višestruki su i višeslojni – socijalno-političke, kulturologijske i teorijske naravi. Temeljna socijalno-politička pretpostavka spomenutog obrata – politički sukob i raskid sa Staljinom i Sovjetskim blokom 1948. godine – jamačno je njegov *conditio sine qua non*, ali ne objašnjava činjenicu da se obrat prema filozofiji prakse dogodio samo u Hrvatskoj, dok se marksistička filozofija u ostalim jugoslavenskim središtima još čitav niz godina nastavila razvijati u istom ankiloznom staljinističkom duhu. Stoga su se, u tome smislu, presudnim pokazali razlozi kulturologijske i teorijske naravi, koji sežu i dalje u prošlost, još prije osnivanja Hrvatskog filozofskog društva, čak i prije konstituiranja komunističkog poretka.

U Zagrebu, središtu kulturnog i filozofskog života Hrvatske, još je tridesetih godina XX. stoljeća na lijevoj sceni stvorena produktivna intelektualna klima, plodno tlo za razvitak marksističke heterodoksije. Riječ je o sukobu na književnoj i znanstveno-filozofskoj ljevici, koji se u punoj mjeri rasplamsao pred početak II. svjetskog rata. U njemu su sudjelovali, na jednoj strani, staljinistički ortodoksi okupljeni oko Komunističke partije Hrvatske i Jugoslavije, a na drugoj nadrealisti, larpurlartisti i neopozitivistički okupljeni oko lijevog heterodoksnog časopisa *Pečat*, na čelu s Miroslavom Krležom, velikim književnim i intelektualnim auktoritetom toga vremena. Filozofski dio fronte otpora predvodili su »zagrebački revizionisti« Zvonimir Richtmann i Rikard Podhorsky, koji su staljiniziranoj marksističkoj ortodoksiji suprotstavili vlastiti neopozitivistički marksizam, potkrijepljenim novim rezultatima prirodne znanosti, poglavito kvantne fizike. Premda je hrvatska filozofija prakse u cjelini bila apstraktno-humanističke provenijencije, snažno anti-pozitivistički i anti-scijentistički orijentirana, heterodoksija zagrebačkog neopozitivističkog revizionizma sigurno nije ostala bez odjeka. Trag i utjecaj koji je u predratnim godinama imao u lijevo orijentiranoj hrvatskoj javnosti jamačno je presudno pridonio stvaranju jedne produktivne intelektualne klime, koju nije uništio ni lijevi, staljinistički, ni desni, fašistički dogmatizam. Upravo tada stvoreno pluralističko duhovno ozračje omogućilo je da se ponovo u Zagrebu oformi centar nove marksističke heterodoksije – hrvatske filozofije prakse.

Hrvatska filozofija prakse započela je početkom pedesetih godina XX. stoljeća – nasuprot ontologiziranom dijamatu, iz kojega je proistekla, te ga ubr-

1

Vanja Sutlić, *Praksa rada kao znanstvena povijest*, Globus, Zagreb 21987., str. 6–7.

zo napustila – razvoj svoje nove orijentacije »stvaralačkog, antidogmatskog, otvorenog marksizma«, kako ju je sama razumijevala, odnosno »revizionističku« poziciju »apstraktnog humanizma«, kako su je nazivali njezini domaći i inozemni oponenti. Premda im ni u drugim jugoslavenskim sredinama nisu uvijek cvale ruže – ipak su zastupnici ortodoksnog marksizma bili u političkim i znanstvenim institucijama na utjecajnim položajima. Tako je, za razliku od Hrvatske, u Srbiji i Sloveniji osim čitavog niza utjecajnih ortodoksa na univerzitetima, takvih bilo i među političarima voljnim da igraju ulogu nepitnih arbitara u ideološkim pitanjima. Upravo ortodoksi iz tih sredina suprotstavljaju se »zagrebačkoj školi apstraktnog humanizma«, zamjerajući joj da vrši reviziju marksizma pod utjecajem »pomodnih trendova zapadne buržoaske filozofije« poput francuskog egzistencijalizma J.-P. Sartrea i njemačkog idealizma M. Heideggera.

Vlastitu koncepciju kritičkog, otvorenog marksizma zapadne provenijencije hrvatski filozofi razvijaju nasuprot ortodokсноj marksističkoj tradiciji. Otkrivajući u ranim Marxovim filozofijskim spisima zaboravljenu humanističku dimenziju Marxove misli, onkraj tada prevladavajućeg ontologiziranog dijalektičkog i historijskog materijalizma, hrvatski filozofi u fokus svojega teorijskog interesa stavljaju probleme *čovjeka, prakse, povijesti, samodjelatnosti, opredmećenja, otuđenja, postvarenja, ideologije*. Pojam *praxis* postaje jedna od ključnih kategorija kojom se promovira ova orijentacija. Preko istoimenog časopisa ona postaje prepoznatljiva, te kao filozofija prakse stječe zavidnu međunarodnu afirmaciju. U uvodniku inauguralnog broja časopisa nova koncepcija hrvatske filozofije prakse skicirana je sljedećim riječima:

»Ako želi da bude misao revolucije, filozofija se mora okrenuti bitnim brigama suвременog svijeta i čovjeka, a ako želi da dopre do biti svakodnevice, ona se ne smije ustezati da se od nje i prividno udalji zaranjajući u dubine 'metafizike'. (...) Želimo filozofski časopis u onom smislu u kojemu je filozofija misao revolucije: nepoštedna kritika svega postojećega, humanistička vizija doista ljudskog svijeta i nadahnjujuća snaga revolucionarnog djelovanja.«²

Na početku svojega razvoja spekulativno-humanistička orijentacija hrvatske filozofije prakse, osim od strane ortodoksnog marksizma, bila je osporavana i od strane scijentistički orijentirane srbijanske marksističke filozofije. Sukobi su, međutim, izostali, jamačno zbog međunarodne afirmacije »spekulativne filozofije zagrebačke škole apstraktnog humanizma«, do koje je uskoro došlo preko časopisa *Praxis* i međunarodne *Korčulanske ljetne škole*, koji su okupljali najpoznatija svjetska imena neomarksističke filozofije uz čiju je pomoć hrvatska filozofija prakse stekla zavidan međunarodni ugled. Neomarksisti »beogradske škole« su, zaboravivši na najavljene sporove s hrvatskim filozofima, ubrzo zabacili svoj scijentizam, te se priklonili »apstraktnom humanizmu«, u čijoj su odori, sada kao ravnopravni predstavnici »jugoslavenske praxis-filozofije«, vješto prigrabili svoj dio svjetske slave. Od Mihajla Markovića najavljeni spor između »beogradskog« i »zagrebačkog« filozofskog kruga izbio je znatno kasnije, ali ne kao posljedica spomenutih filozofskih razilaženja, nego iz mnogo prizemnijih razloga socijalno-političke naravi. Spor je izazvao sam Marković kada je, protiv volje utemeljitelja *Praxisa*, počeo u Londonu 1981. godine izdavati časopis pod nazivom *Praxis International*. Zanimljivo je napomenuti da nakon toga pokušaja svojatanja tradicije praxis-filozofije od strane naknadno pridruženih srbijanskih sljedbenika njezini utemeljitelji hrvatski filozofi vlastitu orijentaciju prestaju imenovati »jugoslavenskom praxis-filozofijom«, te se sve češće nazivaju »Zagrebačkom filozofskom školom«, »Zagrebačkom filozofijom prakse«, naglašujući svoju samosvojnost i zasebnost u odnosu na »Beogradski filozofski krug«.

Prodor hrvatske filozofije u svijet započinje 1963. godine organizacijom međunarodne konferencije *Korčulanska ljetna škola* (1963.–1974.), zatim pokre-

tanjem časopisa Hrvatskog filozofskog društva *Praxis* 1964. godine, odnosno njegovim međunarodnim izdanjem koje kao tromjesečnik izlazi na engleskom, njemačkom i francuskom jeziku od 1965. godine. Uredništvo časopisa u jedanaestogodišnjem razdoblju njegova izlaženja (1964.–1974.), odnosno u devetogodišnjem razdoblju izlaženja međunarodnog izdanja (1965.–1973.) uspjelo je okupiti impozantan broj suradnika, gotovo sva najpoznatija imena marksističke filozofije u svijetu, poput Ernsta Blocha, Herberta Marcusea, Ericha Fromma, Jürgena Habermasa, Henrija Lefebvrea i dr. Intenzivni i plodni kontakti, ostvareni preko *Praxisa* i *Korčulanske ljetne škole*, otvorili su prostor za afirmaciju hrvatske filozofije u svijetu.

Za reputaciju *Praxisa*, koji je po riječima Ernsta Blocha bio u to vrijeme »najbolji marksistički časopis na svijetu«, presudna je bila činjenica da je u vrijeme njegova izlaženja filozofijska orijentacija zastupana na stranicama njegova domaćeg i međunarodnog izdanja – tzv. otvoreni, stvaralački, autentični, humanistički itd. marksizam zapadne provenijencije – bila veoma popularna i vitalna diljem svijeta, navlastito na visokorazvijenom Zapadu u čijim je intelektualnim krugovima bio naglašeno prisutan novoljevičarski trend kritike postvarene robne proizvodnje i besmisla potrošačkog društva. Kritika staljinizma i revizionistički pokušaj afirmacije alternativnog projekta humanog socijalizma, tzv. *socijalizma s ljudskim licem*, kao i društveno-političkog projekta tzv. samoupravnog socijalizma, naspram represivnog »realnog socijalizma«, pobudili su pozornost i simpatije u zapadnom svijetu. Sve je to zajedno omogućilo zamjetnu međunarodnu afirmaciju hrvatske filozofije, koja pod imenom »praxis-grupe« postaje respektabilna orijentacija, čiji najpoznatiji predstavnici objavljuju svoje radove na svjetskim jezicima, najprije u međunarodnim zbornicima, a potom se i njihove knjige pojavljuju u izdanjima inozemnih izdavača. Najveći međunarodni uspjeh ostvario je Predrag Vranicki svojom *Historijom marksizma*, koja je dulje vremena bila jedina povijest marksističke filozofije u svijetu. Prevođena je i objavljena u više izdanja: na talijanskom (Rim, 1972., 1973. i 1979.), njemačkom (Frankfurt, 1972.–1974. i 1983.), grčkom (Atena, 1976. i 1985.), španjolskom i kineskom. Još su dvije knjige Predraga Vranickog prevedene: *Čovjek i historija*, na talijanski, slovački i njemački, te *Marksizam i socijalizam*, na kineski i njemački. Od ostalih praxis-filozofa najprevođeniji je Gajo Petrović. Njegova knjiga *Filozofija i marksizam* prevedena je na engleski, njemački, španjolski, češki i japanski, a *Filozofija i revolucija*, koja je izvorno objavljena na njemačkom (*Philosophie und Revolution*), kasnije je prevedena na španjolski i engleski. Knjiga Rudija Supeka *Sociologija i socijalizam* također je objavljena u inozemstvu na njemačkom jeziku, a knjiga Milana Kangrge *Etika i sloboda* na češkom. O ugledu hrvatske filozofije prakse svjedoči i njezina zamjetna međunarodna recepcija, što se ogleda u brojnim monografijama i studijama o toj orijentaciji objavljenim diljem svijeta.

Uska teorijska orijentacija praxis-filozofije sa svojim prepoznatljivim *procédéom* tzv. stvaralačkog marksizma, odgovarala je zahtjevima vremena i prevladavajućim trendovima modernizma sredine XX. stoljeća, kada je u kontekstu sučeljavanja dva konkurentna socijalno-politička sustava i ideologijska projekta, nudila svježe i zavodljive ideje humanističke utopije. To objašnjava i njezin međunarodni uspjeh. Međutim, jednosmjernost i ekskluzivnost rečene orijentacije nepovoljno se odrazila na razvoj hrvatske filozofije

je. Dominantni položaj u zemlji i neosporan međunarodni ugled kako *Praxisa* i *Korčulanske ljetne škole*, tako i praxis-orijentacije u cjelini, nije produktivno iskorišten u smjeru međunarodne afirmacije sveukupne hrvatske filozofije, promocijom njezine povijesne baštine, te predstavljanjem drugih pravaca filozofijske misli.

Stoga je režimska zabrana *Praxisa* i *Korčulanske ljetne škole* 1974. godine napravila pustoš na hrvatskoj filozofskoj sceni, koju je dodatno pospješila činjenica da je marksistička filozofija sedamdesetih i osamdesetih godina, a pogotovo nakon globalno-povijesnoga sloma komunizma, posve izgubila svoju dotadašnju vitalnost i atraktivnost. Istodobno sa slomom marksizma i komunizma, i praxis-filozofija izgubila je svoju vitalnost, tako da se njezini vodeći predstavnici nisu uspjeli teorijski suočiti s epohalnim izazovima vremena.

U tome je kontekstu od presudne važnosti za nastavak razvoja suvremene hrvatske filozofije pojava časopisa *Filozofska istraživanja*, koji je pokrenut početkom osamdesetih godina – u vakuumu nastalom nakon prisilnog gašenja *Praxisa* – od strane mladih teoretika, kao tada jedini filozofski časopis u Hrvatskoj. Za razliku od *Praxisa*, svjetski poznatoga filozofskog časopisa kritičke, ali ipak jednosmjerne marksističke provenijencije – *Filozofska istraživanja* su se tijekom godina profilirala kao plodna tribina kritičkog i stvaralačkog duha, otvorena, u pravcu idejno-teorijskog pluralizma, prema različitim misaonim orijentacijama, prema novim temama i idejama, prema rubnim i dodirnim duhovnim područjima. Časopis je istodobno postajao plodno okupljalište nove filozofske generacije koja je, uz integrativno dijaloško posredovanje i trajnu međusobnu komunikaciju različitih teorijskih orijentacija i svjetonazora, krčila put u svijet i na taj način nastavila međunarodno afirmirati suvremenu hrvatsku filozofsku misao.

Za ovaj novi prodor hrvatske filozofije u svijet i njezinu međunarodnu afirmaciju ključnu ulogu ima međunarodno izdanje *Filozofskih istraživanja*, časopis *Synthesis philosophica*, u kojemu se na njemačkom, engleskom i francuskom jeziku objavljuju izvorni tekstovi domaćih teoretika, ali i prestižnih svjetskih imena. Valja naglasiti da se ne radi samo o predstavnicima jedne filozofske orijentacije, kao svojedobno u *Praxisu*, gdje su također objavljivala svjetski ugledna imena, ali uglavnom marksističke provenijencije. U *Filozofskim istraživanjima* i *Synthesis philosophica*, naprotiv, objavljivali su i objavljuju međunarodno afirmirani filozofi i znanstvenici iz različitih zemalja i različitih orijentacija, kao npr. Kostas Axelos, Walter Biemel, Noam Chomsky, Richard Rorty, John J. Cleary, Hans-Georg Gadamer, Jürgen Habermas, Paul Lorenzen, Thomas Luckmann, Jürgen Mittelstraß, Manfred Riedel, Adolfo Sánchez Vázquez, Kurt Salamun, Wolfgang Wieland, Richard Wisser i drugi. Ne samo, dakle, da su se ovi časopisi otvorili prema različitim filozofijskim orijentacijama, već je promoviran i odjelotvoren još širi pristup usmjeren na uspostavu dijaloga između filozofije i drugih sfera intelektualnog i duhovnog stvaralaštva. U tome smislu, kako stranice časopisa, tako i međunarodni skupovi Hrvatskog filozofskog društva (od *Dana Frane Petrića*, preko *Lošinjskih dana bioetike*, do najmlađeg simpozija HFD-a *Mediteranski korijeni filozofije*), osim filozofima različitih usmjerenja, otvoreni su i znanstvenicima raznih profila iz područja humanističkih, društvenih, prirodnih i tehničkih znanosti, teozozima, umjetnicima, svima njima kao ravnopravnim sustvarateljima duhovnog kozmosa. Čitav projekt *Filozofska istraživanja*, koji uz *Synthesis philosophica* uključuje i biblioteku s više od 130 knjiga suvremenih hrvatskih filozofa, karakteriziraju njegovi temeljni programatski principi: otvorenost, pluralizam i integrativnost. Na tom tragu, Hrvatsko filozofsko društvo objav-

ljuje i *Metodičke oglede*, časopis za filozofiju odgoja, te tvrdoukoričene zbornike radova sa znanstvenih skupova koje organizira.

Ako su se, svojom kvalitetom i utjecajem *Filozofska istraživanja* i *Synthesis philosophica* potvrdili kao legitimni nasljednici *Praxisa*, onda se može kazati da *Korčulansku ljetnu školu*, uz spomenute međunarodne konferencije HFD-a, uspješno nasljeđuje i Interuniverzitetski centar u Dubrovniku koji, sa svojim međunarodnim skupovima iz raznih znanstveno-teorijskih područja, već 35 godina uspješno djeluje kao most između Istoka i Zapada, koji interdisciplinarno povezuje različite filozofske i znanstvene orijentacije sa svih strana svijeta.

Posljednjih godina svjedoci smo zamaha i institucionalnog širenja filozofije u Hrvatskoj. Zagrebački Institut za filozofiju već 40 godina (od 1967.) razvija plodnu istraživačku i izdavačku djelatnost poglavito glede afirmacije hrvatske filozofske baštine. Umjesto donedavna dva, danas u Hrvatskoj postoji sedam sveučilišnih studija filozofije: tri u Zagrebu, te po jedan u Zadru, Splitu, Rijeci i Osijeku. Također je osnovano još nekoliko filozofskih udruga. Međutim, permanentno već više od 50 godina Hrvatsko filozofsko društvo se nedvojbeno ističe kao stožerna ustanova i središte filozofskog života u Hrvatskoj. O tome svjedoči i recentna međunarodna afirmacija HFD-a. Posljednjih je godina, naime, Društvo intenziviralo međunarodnu filozofsku suradnju i na institucionalnoj razini, tako da je u njegovu okrilju i u suradnji sa Ruhrskim sveučilištem u Bochumu osnovan Referalni centar za bioetiku u jugoistočnoj Europi, pokrenuta stalna konferencija *Bioetički forum za jugoistočnu Europu*, kao i *Međunarodna ljetna škola integrativne bioetike*. 2006. godine HFD je postalo stalnim članom Međunarodne federacije filozofskih društava (FISP), a već je sljedeće godine bilo domaćin godišnjeg zasjedanja Upravnog odbora FISP-a. Na Svjetskom filozofskom kongresu u Seulu, u kolovozu 2008. godine, predstavnik HFD-a – autor ovih redaka – izabran je za člana Upravnog odbora FISP-a. Na inicijativu HFD-a, od 2007. godine hrvatski srednjoškolci sudjeluju na međunarodnoj filozofskoj olimpijadi. Djelatnost Društva se širi izvan Zagreba i na nova akademska središta filozofskog života, gdje su nedavno osnovane podružnice HFD-a: *Zadarski* i *Splitski filozofski krug*. Sve su to dojmivi pokazatelji plodnog sadržaja sadašnjosti hrvatske filozofije i obećavajuće perspektive njezine budućnosti.

Mislav Kukoč

Contemporary Croatian Philosophy

Introductory

Abstract

This thematic bloc contains a selection of contributions presented at symposium Contemporary Croatian Philosophy, organized on the occasion of the 50th anniversary of the Croatian Philosophical Society. Such a reason in the background of the presented topic is by no means merely formal, due to the fact that the representative and advanced contemporary philosophical thought in Croatia has mainly developed under the auspices of the ample and diversified fifty-year-long activity of this pivot philosophical institution.

Key words

Croatian Philosophical Society, Neomarxism, *Praxis*, pluralism, bioethics